

**Arhitektūras politikas pamatnostādnes
2008. – 2015. gadam**

PROJEKTS

Satura rādītājs

Dokumentā lietotie saīsinājumi	3
Ievads	4
I. Esošās situācijas analīze	5
II. Problēmas, kuru risināšanai nepieciešams izstrādāt arhitektūras politikas rīcības virzienus un prioritāros uzdevumus	10
III. Arhitektūras politikas pamatprincipi	11
IV. Arhitektūras politikas rīcības virzieni	13
V. Ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetu	17
VI. Pārskata sniegšanas un novērtēšanas kārtība	17

Saīsinājumi

ACE – Eiropas Arhitektūras padome (Architects' Council of Europe)
ĀM- Ārlietu ministrija
BAUA – Baltijas arhitektu savienības asociācija (Baltic Architects Unions Association)
EM – Ekonomikas ministrija
ES – Eiropas Savienība
IZM – Izglītības un zinātnes ministrija
KM – Kultūras ministrija
LAM – Latvijas Arhitektūras muzejs
LAS – Latvijas Arhitektu savienība
LI – Latvijas Institūts
LR – Latvijas Republika
LZA – Latvijas Zinātņu akadēmija
MK – Ministru kabinets
NVO – Nevalstiskās organizācijas
RAPLM – Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija
RD – Rīgas Dome
RPAB – Rīgas pilsētas galvenā arhitekta birojs
RTU – Rīgas Tehniskā Universitāte
UIA – Starptautiskā Arhitektu savienība (The International Union of Architects)
UNESCO – Apvienoto Nāciju izglītības, zinātnes un kultūras organizācija
VKKF – Valsts Kultūrkapitāla fonds
VKPAI – Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija

Pamatnostādņu izstrādē piedalījušies: E.Bērziņš
J.Dambis
J.Dripe
I.Lazdiņš
J.Lejnieks
S.Ņikiforovs
J.Poga
A.Sīlis
J.Taurens
E.Timofejevs

Z.Saulīte
Z.Logina

Ievads

Arhitektūras politikas izstrādes mērķi

Arhitektūras politikas pamatnostādnes (turpmāk – pamatnostādnes) nosaka valsts arhitektūras politiku turpmākajiem septiņiem gadiem. Pamatnostādnēs ir ietverti galvenie principi, mērķi, prioritātes, sasniedzamie politikas rezultāti un vēlamie rīcības virzieni to sasniegšanai. Šī dokumenta mērķis ir precizēt arhitektūras lomu un nozīmi ilgtspējīgas valsts attīstībā.

Latvijas arhitektūras politikas pamatnostādnes tiek veidotas balstoties uz šādiem stratēģiskajiem, politiskajiem un cita veida plānošanas dokumentiem:

- Latvijas ilgtermiņa ekonomiskā stratēģija (apstiprināta Ministru kabinetā 2001.gada 17. jūlija sēdē, protokola Nr. 34);
- Nacionālais attīstības plāns 2007.-2013.gadam (2006.gads);
- Nacionālais stratēģiskais ietvardokuments 2007.–2013.gadam (apstiprināts Ministru kabinetā 2007. gada 23.oktobrī);
- Ilgtermiņa konceptuālais dokuments „Latvijas izaugsmes modelis: Cilvēks pirmajā vietā” (Apstiprināts Saeimas 2005.gada 26.oktobra sēdē);
- “Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas 2006.-2015.gadam. Nacionālā valsts.” (apstiprināts ar LR Ministru kabineta 2006.gada 18.aprīļa rīkojumu Nr.264);
- Lisabonas stratēģija, kas nosaka Eiropas Savienības ekonomiskās attīstības virzienus līdz 2010.gadam, kā vienu no uzdevumiem izvirza sociālo kohēziju – nodarbinātību un sociālo iekļaušanos;
- Leipcigas harta par ilgtspējīgām Eiropas pilsētām (pieņemta neformālajā ministru sanāksmē par pilsētu attīstību un teritoriālo kohēziju 2007. gada 24. maijā);
- Eiropas Padomes rezolūcija par arhitektonisko kvalitāti pilsētas un lauku vidē (2001. gada 12. februāris);
- Eiropas ainavu Konvencija (Pieņemta Saeimā 2007.gada 29.martā).

Dokumenta ieviešanas termiņš

Arhitektūras politikas pamatnostādnes ir vidēja termiņa plānošanas dokuments septiņiem gadiem, aptverot laika periodu no 2008. – 2015.gadam.

Dokumenta adresāts

Arhitektūras politikas pamatnostādnes ir adresētas ne tikai arhitektūras jomā strādājošajiem un to tiešajiem partneriem valsts un pašvaldību institūcijās, NVO un privātajā sektorā, bet vienlaikus arī visām valsts un pašvaldību pārvaldes institūcijām, kas ir atbildīgas par Latvijas valsts attīstības politiku un Latvijas tēla veidošanu.

I. Esošās situācijas analīze

Arhitektūra ir vides veidošanas māksla nolūkā radīt telpu cilvēku fizisko, garīgo, materiālo un citu vajadzību apmierināšanai. Arhitektūra ir ietilpīgākais un plašākais vizuālo mākslu veids. Tā ietver apkārtējās vides izveidojuma mākslinieciskos, estētiskos, funkcionālos, materiālos, tehniskos, tehnoloģiskos, konstruktīvos, organizatoriskos, socioloģiskos, ekoloģiskos un ekonomiskos aspektus visplašākajā mērogā – no pilsētībūvniecības un teritoriālpārveidošanas līdz atsevišķām ēkām un būvēm un to ārējam un iekšējam izveidojumam, labiekārtojuma un aprīkojuma. Arhitektūra ir būtiska mūsu kultūrvides daļa un tai ir nozīmīga loma iedzīvotāju labklājības un pašapziņas veidošanā.

Arhitektūra iekļaujas radošo industriju lokā. Tā ir nozare, kas īsteno radošas, estētiskas un tehniskas idejas, izmantojot augsti izglītotu, spējīgu un talantīgu darbaspēku, kā arī jaunās tehnoloģijas. Tā sniedz pakalpojumus, kam ir gan praktiska, gan estētiska, gan komerciāla vērtība. Gan dzīvojamo, gan sabiedrisko un biznesa būvju projektēšana un celšana ir cieši saistīta ar vispārējo ekonomisko izaugsmi jebkurā jomā.

Valsts iedzīvotājiem ir tiesības uz labvēlīgu, veselīgu, kvalitatīvu un bagātu kultūrvidi, kas radīta un tiek uzturēta ilgspējīgai attīstībai. Atbildība par kultūrvides kvalitāti gulstas ne tikai uz ekspertiem, bet attiecas uz ikvienu, jo arhitektūra ir viena no vislabāk redzamajām kultūras izpausmes formām. Lai nodrošinātu kvalitatīvas dzīves telpas veidošanu ilgtermiņā un sakārtotu arhitektūras nozari ir nepieciešams ieviest Arhitektūras kvalitātes likumu.

Latvijā ir 917 sertificēti arhitekti, no kuriem 365 darbojas profesionālajā apvienībā – „Latvijas Arhitektu Savienība”. Valstī reģistrēti ap 300 uzņēmumi, kas piedāvā arhitektūras un projektēšanas pakalpojumus. Pēdējo gadu laikā vidēji 35 jaunu cilvēku absolvē Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras un pilsētplānošanas fakultāti un saņem arhitekta diplomu.

Arhitektūras esošo situāciju raksturojot, tās **svārigākie faktori grupēti globālajā un nacionālajā līmenī.**

Globālajā līmenī arhitektūru vistiešāk ietekmē notiekošā ekoloģiskā krīze un sabiedrības sociālā nevienlīdzība, kā arī to valstu, kas neražo enerģiju, atkarība no enerģijas resursiem. Līdz ar to pieaug prasības ēkas ekspluatācijā un enerģijas taupīšanā, kas ietekmē gan jauno, gan veco ēku renovāciju.

Pasaules tendences arhitektūrā šobrīd fokusējas uz ekoloģiju, ilgtspēju, sociālo iekļaušanos. Projektu iestrādes arvien biežāk koncentrējas uz tādām projekta komponentēm kā dzīves cikla izmaksu analīzi, efektīvāku enerģijas izmantošanu („zaļās” enerģijas pielietošanu), atkritumu apsaimniekošanu un citām komponentēm. Jaunās ēkas kļūst arvien pieejamākas, demokrātiskākas, vērstas uz sociālo iekļaušanos un toleranci. Jēdziens „laba/ kvalitatīva arhitektūra” iekļauj gan ēkas arhitektūras kvalitāti, gan publiskās telpas kvalitatīvu plānojumu. Ēkas nozīme vairs neaprobežojas tikai ar ekonomisko vai kulturālo vērtību; ēkas darbojas arī kā simbols un sociāls vēstījums.

Nacionālajā līmenī Latvijas tagadējais statuss dod valsts vēsturē vēl nebijušas iespējas būvniecības, un līdz ar to arī arhitektūras, attīstībai.

Latvijas arhitektūras mantojums veido ievērojamu nācijas kultūras identitātes un valsts tēla daļu. Rīgas vēsturiskā centra iekļaušana UNESCO Pasaules kultūras mantojuma sarakstā ir pierādījums Latvijas arhitektūras nozīmīgumam, tomēr vienlaicīgi valstī nav reālu instrumentu, kas sekmētu arhitektūras mantojuma saglabāšanu, attīstīšanu un uzturēšanu. Rīgas ģeogrāfiskais novietojums Baltijas valstu un Skandināvijas reģiona centrā rada priekšnoteikumus Rīgas kā reģiona metropoles veidošanai. Pilsētā jūtamais

kosmopolītisms un eiropeskums, apvienots ar arhitektoniskām vērtībām, kas izturējušas laika pārbaudes ir galvenais Latvijas spēks pozicionējot valsti starptautiskā mērogā.

Profesionālā organizācija – Latvijas Arhitektu savienība ir iesaistījies starptautiskās profesionālās organizācijās UIA (Starptautiskā Arhitektu savienība) un ACE (Eiropas Arhitektu padome). Līdz ar to Latvijai pastāv iespējas pilnveidot arhitektūras nozares tiesisko regulējumu un līdzdarboties ES likumdošanas izstrādē. Reģionālajā līmenī LAS piedalās Baltijas valstu profesionālo arhitektu organizāciju savienības BAUA (Baltijas Arhitektu Savienību asociācija) darbā.

Jauno projektēšanas tehnoloģiju attīstības process, kas ļauj elektroniski bez šķēršļiem pārvietot projektus, ir mainījis arhitektu darba raksturu, to lielā mērā internacionalizējot. ES prasība par pakalpojumu brīvo kustību rada situāciju, ka arvien vairāk objektus Latvijā projektē citu valstu arhitekti, bet šāda prakse no Latvijas arhitektu puses citās valstīs nav vērojama.

Arhitektūras nozare salīdzinājumā ar citām radošajām nozarēm Latvijā šobrīd atrodas netipiskā situācijā. Būvniecības tempi līdz ar ekonomiskās nedrošības palielināšanos nav samazinājušies, tomēr daudzi projekti tiek apstādināti to nerentabilitātes dēļ. Lai risinātu vispārējā darbaspēka trūkuma problēmas tiek atvērts darba tirgus mazkvalificētiem viesstrādniekiem, kuri strādājot par ievērojami mazāk algu izkonkurē latviešus.

Nepietiekamas konkurences apstākļos rodas viduvējas kvalitātes arhitektūras risinājumi. Valsts līmenī trūkst datu apkopojuma un analīzes, kā arī ilgtermiņa plānu pietiekama speciālistu skaita izglītošanai un ārvalstu speciālistu piesaistei.

Latvijā augstākā arhitektūras izglītības pastāv kopš 1869.g. un RTU Arhitektūras fakultāte māca pēc ES prasībām akreditētas studiju programmas. Uzsākta tālākizglītības koncepcijas izstrāde. Latvijas arhitektu kvalifikācija pagaidām dod iespēju konkurēt vietējā un Eiropas tirgū; tomēr nepietiekama finansējuma dēļ ļoti maz tiek iesaistīti kvalificēti vieslektori un nav izplatītas pieredzes apmaiņas programmas. Augstskolas tehniskais nodrošinājums ir novecojis.

Arhitektūras un pilsēt būvniecības zinātne ir vāji attīstīta, un arhitektūras prakse to apsteidz. Pietrūkst inovatīvu arhitektūras un būvniecības tehnoloģiju risinājumu. Teorija un kritika ir šauri vēsturiski profilēta, tajā jūtams jaunu speciālistu trūkums.

Nozarē regulāri tiek novērtēti un izcelti augstvērtīgākie arhitektonisko ideju risinājumi un to radītāji.

Tāpat jāatzīst, ka Latvijā esošo tiesisko normu definējums neatbilst lielākajai daļai ES dalībvalstu nostādnei, kurā arhitekta profesija ir klasificēta kā brīvā profesija ar tās nozīmībai atbilstošu lomu. Latvijā arhitekts ir definēts kā būvniecības dalībnieks, tādējādi degradējot viņa lomu un atbildību gan būvniecības procesā, gan sabiedrībā kopumā.

Pastāvošā projektu konkursu sistēmā kvalitatīvas kultūrvides un tajā organiski iekļaujošos objektu radīšana atvirzās otrajā plānā. Iedzīvotāji netiek rosināti aktīvi līdzdarboties apkārtējo vidi ietekmējošu lēmumu pieņemšanā.

Politiskās un ekonomiskās varas korporatīvās saites ietekmē stratēģisko plānošanas dokumentāciju (pilsēt būvniecisko dokumentāciju, teritoriju attīstības plānus u.tml.) un būvniecības praksi. Plānošanas un būvniecības process ir „sašķelts” un atrodas divu ministriju (Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas un Ekonomikas ministrijas) kompetencē.

ARHITEKTŪRAS NOZARES STIPRĀS puses:

- 1) **Latvijas arhitektūras mantojums** - esošās un mantotās vides kvalitātes Rīgā un valsts reģionos veido ievērojamu nācijas kultūras identitātes un Latvijas tēla daļu. Rīgas vēsturiskā centra iekļaušana UNESCO Pasaules kultūras mantojuma sarakstā ir pierādījums Latvijas arhitektūras nozīmīgumam;
- 2) **Arhitektūras izglītības sistēma** ar bagātu vēsturi un Eiropas Savienības prasībām atbilstoši akreditētu izglītības studiju programmu;
- 3) **Latvijas arhitektu radošā kapacitāte un profesionālā pieredze** rada iespējas sekmīgi konkurēt vietējā un Eiropas tirgū, ģenerējot inovatīvas idejas;
- 4) **Neskatoties uz attīstības tempu mazināšanos būvniecības nozare turpina attīstīties**, kas veicina pieaugošu pieprasījumu arhitektu pakalpojumiem;
- 5) **Profesionālā organizācija – Latvijas Arhitektu savienība**, kas, iesaistoties tādās organizācijās kā UIA, ACE ir iekļāvusies starptautiskā apritē;
- 6) **Sabiedrības pastiprinātā interese par arhitektūru**, ko izraisa pieaugoša apziņa par sabiedrības lomu vides veidošanā un esošie trūkumi arhitektūras sektorā kā arī ambiciozie sabiedriskie projekti;
- 7) **Arhitektu koncentrācija Rīgā**, veido Rīgu par multikulturālu un multinacionālu reģiona metropoli, kur arhitektūras jomas dinamiski attīstās;
- 8) **Arhitektūras metu konkursi**, kas tiek rīkoti gadījumos un teritorijās, kur to nosaka likumdošanas akti (Akustiskā koncertzāle, Mežaparka estrāde, Rīgas vēsturiskais centrs).

ARHITEKTŪRAS NOZARES VĀJĀS puses:

- 1) **Arhitektūras mantojuma saglabāšanai** nav reālu instrumentu, kas veicinātu mantojuma uzturēšanu, saglabāšanu un attīstību;
- 2) **Izglītības sistēmas elastīgums** un sasaiste ar darba tirgus mainīgajām vajadzībām. Nepilnības organizatoriskajā darbībā kavē starpdisciplināras mācību programmas attīstību, kā arī nepietiekamais finansējums neļauj piesaistīt jaunus mācību spēkus un ārvalstu vieslektoros. Augstskolas materiāli tehniskais nodrošinājums ir trūcīgs, turklāt novecojis. Izglītības iespējas Latvijā ārvalstu studentiem nešķiet pievilcīgas;
- 3) **Speciālistu trūkums** arhitektūras nozarē un saistītajās profesijās (piemēram, inženierzinātnēs);
- 4) **Tālākizglītības koncepcija nav pietiekami izstrādāta**. Arhitekti pēc augstskolas absolvēšanas netiek motivēti celt savu kvalifikāciju, apgūt ārvalstu pieredzi un sekot projektēšanas un būvniecības novitātēm;
- 5) **Arhitektūras un pilsētībūvniecības zinātne ir vāji attīstīta**. Pietrūkst ieinteresētības inovatīvu arhitektūras risinājumu un būvniecības tehnoloģiju pielietojumā. Teorija un kritika ir šauri profilēta, tajā jūtams jaunu speciālistu trūkums;
- 6) **Sabiedrībai nav iespējams izkopt un attīstīt izpratnes līmeni par arhitektūras procesiem**. Ikdienas saskarsme ar arhitektūru veicina interesi, bet sabiedrībai trūkst kvalifikācijas un zināšanas par arhitektūras veidošanos.
- 7) **Arhitektu trūkums reģionos** neveicina reģionālas arhitektūras attīstību un kvalitatīvas arhitektūras uzturēšanu reģionos;
- 8) **Nesakārtota un nepilnīga normatīvo aktu bāze**. Nav noteikts arhitektūras ietvars, arhitekts definēts kā būvniecības dalībnieks, tādējādi degradējot arhitektūras būtību, kā arī arhitekta lomu un atbildību gan būvniecības procesā, gan sabiedrībā kopumā. Esošo tiesisko normu definējums neatbilst ES nostādnei, kurā arhitekta profesija ir klasificēta kā brīvā profesija ar sabiedriskajai nozīmībai atbilstošu lomu;

- 9) **Arhitektūras projektu konkursi**, jo idejas ieguvei noteiktas arhitektūras nozarei nepiemērotas iepirkumu likuma procedūras. Konkursos jautājumi netiek risināti pēc būtības, nav ilgtspējas un konsekvences lēmumos un idejas realizācijā, noteicošās ir projekta izmaksas;
- 10) **Politiskās un ekonomiskās varas korporatīvās saites** ietekmē stratēģisko plānošanas dokumentāciju un būvniecības praksi. Plānošanas un būvniecības process ir „sašķelts” un atrodas divu ministriju kompetencē;
- 11) **Netiek veicināta autortiesību izpratne un ievērošana**, līdz ar to arī autortiesības tiek pārkāptas visos projekta etapos - no izstrādes līdz saskaņošanai.

ARHITEKTŪRAS NOZARES IESPĒJAS:

- 1) **Veidot atbildīgu pilsonisku sabiedrību**, rosinot iedzīvotājus aktīvi līdzdarboties arhitektūras kvalitāti un apkārtējo vidi ietekmējošu lēmumu pieņemšanā;
- 2) **Pilnveidot arhitektūras nozares tiesisko regulējumu un reģionālo plānošanu**, veidojot divu kategoriju plānošanu – Rīgas kā reģiona centra un reģiona plānošanu;
- 3) **Izveidot starpaugstskolu mācību programmas un tālākizglītības apmācību programmas**, veicinot plānotāju, arhitektu, mākslinieku, dizaineru un citu speciālistu sadarbību un ar laikmetīgo arhitektūru saistīto industriju attīstību;
- 4) **Izglītēt prasmīgus un radošus speciālistus**, kuru skaits atbilstu nozares attīstības vajadzībām, vienlaikus veicinot arī konkurenci starptautiskā darba tirgū;
- 5) **Attīstības tempu palēnināšanās ir iespēja pievērst uzmanību nozares attīstības stratēģijai, kas sekmētu investīciju piesaisti;**
- 6) **Valstij un pašvaldībām radīt labvēlīgu vidi investīciju piesaistei**, veicot organizatoriskus pasākumus;
- 7) **Attīstīt arhitektūras un pilsētībūvniecības izglītības, zinātnes, informācijas un atbalsta centrus reģionos un Rīgā**, kas atbilstu starptautiskiem standartiem, lai celtu sabiedrības izpratni par arhitektūru un nodrošinātu informācijas apmaiņu starp sabiedrību un arhitektiem;
- 8) **Rīgas kā reģiona kultūras un arhitektūras metropoles izaugsme**, piesaistot investīcijas un inovācijas, ko sekmē arhitektu koncentrācija Rīgā;
- 9) **Pilnveidot arhitektūras projektu konkursu sistēmu** ar mērķi iegūt augstvērtīgāko un kvalitatīvāko risinājumu, kur primārā loma atvēlēta idejai, nevis tās realizācijas izmaksām;
- 10) **Attīstīt sabiedriskā transporta, sociālo un inženierapgādes infrastruktūru tīklu, lai radītu priekšnoteikumus kvalitatīvas arhitektūras attīstībai.**

ARHITEKTŪRAS NOZARES DRAUDI:

- 1) **Degradēta kultūrvide**. Ja netiks definēti un rasti atbilstoši nosacījumi kvalitatīvas arhitektūras radīšanai, var notikt dabas un kultūrvēsturiskās vides vērtību zaudējumi, valsts un pašvaldības institūcijām zaudējot kontroli pār vides plānošanas procesu un arhitektūras kvalitāti;
- 2) **Arhitektūras mantojuma degradācija**, ja netiks ieviesta arhitektūras mantojuma politika, kas rada ieinteresētību vispirms privātīpašniekiem un pašvaldībām mantojuma un infrastruktūras saglabāšanā;
- 3) **Arhitektūras izglītības atpalikšana no Eiropas Savienības līmeņa**, ja ar valsts atbalstu netiks izveidota laikmetīga un konkurētspējīga izglītības sistēma;

- 4) **Deformēts Latvijas reģionālās arhitektūras raksturs**, jo trūkstot arhitektūras nozares speciālistiem, projektēšanā iesaistīsies speciālisti bez nepieciešamās kvalifikācijas un izpratnes;
- 5) **Arhitektūras nozares saplūšana ar būvniecību**. Pielīdzinot arhitektūras projektu konkursus valsts un pašvaldību objektiem preču iepirkumam, tiks zaudēta arhitektūras kvalitāte;
- 6) **Ekonomiskās situācijas pasliktināšanās** izsauks arhitektūras objektu un investīciju apjomu samazināšanos;
- 7) **Arhitektūras projektu konkursu lietderība**, ja rīkojot valsts un pašvaldību iepirkumus ideja tiek degradēta un atvirzīta otrajā plānā, par galveno izvirzot projekta realizācijas izmaksas;
- 8) **Neattīstot sabiedriskā transporta, sociālo un inženierapgādes infrastruktūru** netiks radīti priekšnoteikumi kvalitatīvai arhitektūras attīstībai.

II. Problēmas, kuru risināšanai nepieciešams izstrādāt arhitektūras politikas rīcības virzienus un prioritāros uzdevumus

- sabiedrības nepietiekamais izpratnes līmenis par arhitektūras lomu un nozīmi, kā arī nepietiekama līdzdalība apkārtējās vides attīstīšanas un plānošanas procesos;
- izpratnes trūkums atsevišķos lēmumu pieņēmējos (pašvaldībās, konkursu vērtēšanas žūrijā, būvniecības sektorā) par arhitektūras lomu sabiedrības labklājības un kvalitatīvas dzīves telpas veidošanā;
- nozares koordinētas pārvaldības trūkums (nepietiekama cilvēkresursu kapacitāte reģionos un pašvaldībās);
- nepietiekami precīzs arhitektūras kā starpnozaru disciplīnas pozicionējums ar būvniecību un vides attīstību saistītajos jautājumos - vienlīdz svarīgs gan ekonomiskais, gan sociālais, gan kultūras aspekts;
- zinātnes, pētniecības un eksperimentālās arhitektūras jomas atpalcība (panīkums) finansējuma trūkuma dēļ; tehniski inovatīvu risinājumu nepietiekams daudzums;
- nozares izglītības sistēmas neelastība un nepietiekami racionāla izglītības sistēmas organizēšana, nolietota materiāli tehniskā bāze, nav pārskata un plānojuma izglītības sistēmas attīstībai, nepietiekošs sagatavoto speciālistu skaits;
- nav attīstīta arhitektūras publicistika un īpaši kritika;
- vāji attīstītā sabiedriskā transporta, sociālā un inženierapgādes infrastruktūra kavē un apdraud kvalitatīvas arhitektūras attīstību

2007. gada Baltijas Starptautiskā Ekonomikas un Politikas Studiju Centra veiktais pētījums „Radošās industrijas Latvijā” kā nozares lielākās problēmas identificē cilvēkresursu nepietiekamību, nepietiekami efektīvu nozares pārvaldību, attiecības ar pasūtītājiem (īpašniekiem), nepietiekamo likumdošanas bāzi, sadarbību ar pašvaldībām teritoriālajā plānošanā un sabiedriskās attiecības.

III. Arhitektūras politikas pamatprincipi

Arhitektūras politika balstīta sekojošos pamatprincipos:

- **sadarbības un līdzdalības princips**, kvalitatīvas arhitektūras un kultūrvides veidošanā tiks iesaistītas nevalstiskās organizācijas, sociālie partneri, privātais sektors, centrālā, reģionālā un vietējās pārvaldes līmeņa pārstāvji, kā arī citu publiskās pārvaldes institūciju pārstāvji, ārvalstu institūcijas, kā arī sabiedrība;
- **kvalitātes un izcilības princips**, kvalitatīva arhitektūra, kas organiski iekļaujas kultūrvidē un bagātina to, ir viens no nacionālās kultūras un nacionālas valsts balstiem un lepnumiem;
- **ilgtspējas attīstības princips**, sabiedrības labklājības, vides un ekonomikas integrēta un līdzsvarota attīstība, kas apmierina iedzīvotāju pašreizējas vajadzības, neapdraudot nākamo paaudžu vajadzību apmierināšanas iespējas;
- **koordinētības princips**, rīcībpolitikas plānošanā un ieviešanā iesaistītās puses veido savstarpējo sadarbību un koordinācija solidaritātes un partnerības ceļā, uzlabojot to apakšreģionu, reģionu un starptautiskajā līmenī, labāk izmantojot finansiālos, cilvēku un tehniskos resursus;
- **subsidiaritātes princips** - arhitektūras politikas plānošanā tiek izvērtēts, kurš publiskās pārvaldes līmenis ir atbilstošāks konkrēta pasākuma ieviešanā un īstenošanā;

Latvijas arhitektūras vīzija 2015.gadā

- Visā Latvijas teritorijā iedzīvotāju dzīves vide ir vienlīdz sakopta un kvalitatīva. Tai par pamatu kalpo attīstīta sabiedriskā transporta, sociālā un inženierapgādes infrastruktūra. To pilnveido un bagātina intensīvs kultūras vēstures mantojuma atjaunošanas darbs, mūsdienīga un estētiski pievilcīga kultūras infrastruktūra, pārdomāta teritoriālā attīstība, kas pilsētu un lauku kultūrvidē iekļauj jaunu, kvalitatīvu laikmetīgo apbūvi un vides dizainu, harmoniski veidojot tiltu starp pagātnes atstātajām liecībām un mūsu laikmeta jaunradītajām vērtībām. Rīga ir reģiona metropole ar daudzveidīgu un kvalitatīvu un investīciju piesaistei labvēlīgu vidi;
- Latvijas sabiedrībā ir augsts izpratnes līmenis par arhitektūras lomu kvalitatīvas dzīves telpas veidošanā. Latvijas iedzīvotāji aktīvi līdzdarbojas ar plānošanu saistītu jautājumu apspriešanā un lēmumu pieņemšanā;
- Latvijas augstskolās iegūstamā arhitektūras izglītība ir starptautiski konkurētspējīga, atbilstoša darba tirgus prasībām. Iegūtais zināšanu līmenis, radošās idejas, prasmes un kompetence nodrošina Latvijas arhitektu mobilitāti un konkurētspēju Eiropas darba tirgū. Latvijā praktizē daudzi augstu kvalifikāciju ieguvuši ārvalstu eksperti, kas dažādo kultūrvidi un ceļ kvalitatīvas arhitektūras līmeni valstī. Kvalitatīvas arhitektūras jēdziens ir saistīts ar plašāku kontekstu – gan tīri telpisku, gan ainavisku,

kultūrvēsturisku un sociāli ekonomisku. Latvijas arhitektūras skolas ir kļuvušas par atzītiem Eiropas un pasaules mēroga mācību centriem.

Latvijas arhitektūras politikas mērķis:

- Sekmēt augstvērtīgā arhitektūrā balstītas kvalitatīvas dzīves telpas veidošanu un ilgtspēju

Arhitektūras politika :

- uzsver kultūras mantojuma aizsardzības nozīmi, saglabājot un attīstot mūsu kultūrvides vērtības
- akcentē kultūrvides kvalitātes un ilgtspējīgas attīstības principu nozīmi teritoriju plānošanā un būvniecības procesā plašākā izpratnē
- sekmē pastāvošos arhitektūras standartu un būvniecības līmeņa pilnveidošanu
- definē nosacījumus, kas palīdz veicināt mūsu būvniecības nozares efektīvu konkurenci starptautiskā mērogā
- aicina sekmēt atklātību un ieinteresēto pušu mijiedarbi, turpmāk pilnveidojot teritoriju plānošanas un būvniecības normatīvos aktus

POLITIKAS REZULTĀTI

- pieņemts Arhitektūras kvalitātes likums
- izveidots Rīgas Jūgendstila centrs
- izveidots Rīgas jaunās arhitektūras informācijas un atbalsta centrs
- darbojas arhitektūras un pilsētībūvniecības izglītības, zinātnes, informācijas un atbalsta centri reģionos un Rīgā
- sistemātiska pilsētplānošanas un arhitektūras procesu, projektu, norišu dokumentēšanu, pētniecību un publikāciju izdošana
- izveidota Nacionālā arhitektūras padome
- pašvaldībās izveidoti arhitektūras dienesti vai galvenā arhitekta institūcijas
- izveidotas starpdisciplināras studiju un tālākizglītības programmas
- arhitektūras jautājumi iekļauti vispārējās izglītības mācību programmās
- Latvijas piedalās visos arhitektūras nozarei svarīgos pasākumos
- VKKF izveidota arhitektūras un dizaina apakšnozare
- izveidota divu kategoriju plānošanas sistēma - Rīgas kā reģiona centra un metropoles attīstības plānošana un reģionu, pilsētu, ciemu plānošana

IV. Arhitektūras politikas rīcības virzieni

Lai nodrošinātu Latvijas arhitektūras politikas izvirzīto mērķu sasniegšanu un risinātu identificētās problēmas, tiek noteikti sekojoši rīcības virzieni un prioritārie uzdevumi:

Rīcības virziens	Prioritārie uzdevumi	Iesaistītās institūcijas
<p>1.Paaugstināt sabiedrības izpratni par plānošanas un arhitektūras lomu kvalitatīvas dzīves telpas veidošanā un sekmēt sabiedrības interesi līdzdalībā vides attīstības procesos un atbildībā par to</p>	<p>1.1.Sadarbojoties valsts un privātajam sektoram un profesionālajām radošajām organizācijām nodrošināt daudzveidīgus arhitektūras popularizēšanas pasākumus t.sk.</p> <ul style="list-style-type: none"> - izveidot Rīgas Jūgendstila centru - atbalstīt Rīgas Koka arhitektūras mantojuma centra darbību - nodrošināt Latvijas Arhitektūras muzeja darbību - izveidot Rīgas jaunās arhitektūras informācijas un atbalsta centru - atbalstīt informatīvās platformas A4D kā nozīmīgas arhitektu/ ekspertu/ speciālistu interaktīvas diskusiju telpas darbību <p>1.2.Nodrošināt kvalitatīvas informācijas pieejamību, organizēt seminārus, lekcijas un diskusijas, kas skaidro arhitektūras nozīmību un celtu sabiedrības izpratni par arhitektūru un nodrošinātu informācijas apmaiņu starp sabiedrību un arhitektiem t.sk. attīstīt arhitektūras un pilsēt būvniecības izglītības, zinātnes, informācijas un atbalsta centrus reģionos un Rīgā.</p> <p>1.3. Pilnveidot projektu sabiedriskās apspriešanas mehānismus, ikvienam iedzīvotājam nodrošinot iespējas piedalīties lēmumu pieņemšanā, kas skar viņa dzīves vides kvalitāti</p> <p>1.4.Nodrošināt sistemātisku pilsētplānošanas un arhitektūras procesu, projektu, norišu dokumentēšanu, pētniecību un publikāciju izdošanu</p>	<p>KM, VKPAI, LAS, LAM, RPAB, RD, RAPLM, pašvaldības</p>
<p>2. Veicināt arhitektūras kvalitāti, nodrošinot ilgtspējīgu attīstību</p>	<p>2.1.Arhitektūras kvalitātes likuma izstrāde</p> <p>2.2. Pilnveidot arhitektu sertifikācijas sistēmu</p> <p>2.3. Nacionāli svarīgu arhitektūras attīstību un kvalitāti saistītu jautājumu izskatīšanai KM sadarbībā ar EM,</p>	<p>KM, EM, RAPLM, LAS, VKPAI, IZM, pašvaldības</p>

	<p>RAPLM un IZM izveidot Nacionālo arhitektūras padomi (sk. 4.1.)</p> <p>2.4. Aicināt pašvaldības iekļaut un respektēt arhitektūras kvalitāti sekmējošus principus un pasākumus pilsētu un lauku vides plānošanā, t.sk.</p> <ul style="list-style-type: none"> - rosināt pašvaldības veidot arhitektūras dienestus vai galvenā arhitekta institūciju pašvaldībā; - pilnveidot projektu sabiedriskās apspriešanas mehānismu, ikvienam iedzīvotājam nodrošinot iespējas piedalīties lēmumu pieņemšanā, kas skar viņa dzīves vides kvalitāti; - arhitektūras kvalitātes veicināšanai rosināt pasūtītājus organizēt arhitektūras ideju konkursus; - valsts un pašvaldības konkursos noteikt, ka arhitektūras ideja nosakāma arhitektūras metu konkursos, nevis iepirkuma procedūras rezultātā 	
<p>3. Veicināt inovācijas arhitektūras izglītībā, pētniecībā un eksperimentālās arhitektūras projektu attīstībā</p>	<p>3.1. Veikt pētījumu par izglītības kvalitāti un balstoties uz pētījuma rezultātiem, izstrādāt ieteikumus tās samērošanai ar ES prasībām un standartiem</p> <p>3.2. Izveidot starpdisciplināras studiju un tālākizglītības programmas kvalificētu profesionāļu sagatavošanai</p> <p>3.3. Attīstīt arhitektūras un plānošanas teoriju un zinātņi</p> <p>3.4. KM sadarbībā ar IZM un nozares speciālistiem izstrādāt priekšlikumus arhitektūras jautājumu iekļaušanai vispārējās izglītības mācību programmās</p> <p>3.5. RTU veidot divpusējus un daudzpusējus sadarbības līgumus un programmas starptautiskas pieredzes iegūšanai</p> <p>3.6. Sadarbībā ar LZA paplašināt radošo eksperimentu un inovāciju pielietojumu un sekmēt nākotnes tehnoloģiju savlaicīgu apgūšanu un izmantošanu</p> <p>3.7. Sadarbībā ar IZM pilnveidot arhitektu apmācības programmas, balstoties uz attīstīto valstu arhitektu apmācības programmām</p>	<p>KM, IZM, RTU, LAS, LZA</p>

<p>4. Kvalitatīvas telpiskās vides veidošanā harmoniski apvienot dabas vērtības, laikmetīgo arhitektūru un kultūras mantojumu</p>	<p>4.1. KM sadarbībā ar EM, RAPLM un IZM dibināt Nacionālo arhitektūras padomi (sk.2.3.) kā konsultatīvu un sadarbību veicinošu institūciju 4.2. Nodrošināt papildu izglītības iespējas pilsētplānošanā, arhitektūras vēsturē, teorijā 4.3. Arhitektūras kvalitātes likumā iekļaut normu, kas paredz būves izmaksas noteiktu procentu mērķtiecīgi novirzīt pašas būves un ap to esošās publiskās ārtelpas kvalitātes un izteiksmības uzlabošanai 4.4. Līdzdarboties iesaistīto institūciju savstarpējas koordinācijas uzlabošanā telpiskās plānošanas procesā un telpiskās plānošanas nodrošināšanā ar nepieciešamajiem instrumentiem, kas orientēti uz Latvijas ilgtspējas attīstību 4.5. Uzlabot radošu sadarbību starp radniecīgu jomu pārstāvjiem – arhitektiem, pilsētplānotājiem, ainavu arhitektiem, māksliniekiem, dizaineriem t.sk. sadarbībā ar IZM veidot starpdisciplināras studiju un tālākizglītības programmas kvalificētu profesionāļu sagatavošanai</p>	<p>KM, EM, RAPLM, IZM, RTU, LAS</p>
<p>5. Veidot kompetencē balstītu un savstarpējā sadarbībā vērstu arhitektūras nozares pārvaldību</p>	<p>5.1. Izstrādāt ieteikumus sadarbības īstenošanai arhitektūras nozares pārvaldības modeļa pilnveidošanai 5.2. Arhitektūras nozares attīstības pārraudzībai un sekmēšanai KM sadarbībā ar LAS veidot koordinētu arhitektūras nozares pārvaldību, kā vienu no iespējām izskatot Nacionālās arhitektūras un kultūras mantojuma pārvaldes izveidošanu uz VKPAI bāzes 5.2. Uzlabot teritoriju plānošanas un būvprojektēšanas procesu savstarpējo saistību. 5.3. Nodrošināt plānošanas sistēmas sakārtošanu, attīstības prasībām atbilstoši sabiedrības iesaistei plānošanas procesā t.sk. - nodrošināt projektu kvalitatīvu publisko apspriešanu, prioritāri agrākās projektēšanas stadijās ar nepieciešamajām risinājumu alternatīvām. 5.4. Pārņemt Latvijai atbilstīgu ES valstu</p>	<p>KM, LAS, VKPAI, RAPLM</p>

	pieredzi un harmonizēt ar Latvijas likumdošanu, uzturot nacionālās intereses	
6. Veicināt Latvijas arhitektūras atpazīstamību un konkurētspēju	<p>6.1. Līdzdarboties un pārstāvēt Latvijas intereses starptautiskās organizācijās, t.sk. UIA, BAUA, ACE;</p> <p>6.2. KM un ĀM ietvert valstiski nozīmīgo pasākumu plānā un nodrošināt Latvijas līdzdalību arhitektūras nozarei nozīmīgos pasākumos, t.sk. Venēcijas arhitektūras biennālē, UIA gadskārtējos kongresos</p> <p>6.3. Ieteikt izveidot arhitektūras un dizaina apakšnozari VKKF</p> <p>6.4. KM un LAS nodrošināt informāciju par starptautiskiem ideju konkursiem, lai veicinātu Latvijas arhitektūras eksportu</p> <p>6.5. LI veidot Latvijas arhitektūras kā starptautiski atvērtas, kvalitatīvas un investīcijām labvēlīgas nozares tēlu</p>	KM, LAS, VKKF, LI, ĀM
7. Arhitektūras politikas izstrāde reģionu, pilsētu, ciemu līmenī	7.1. Izveidot divu kategoriju plānošanas sistēmu - Rīgas kā metropoles attīstības plānošana un vietējo pašvaldību plānošanu	RAPLM, RD, pašvaldības

V. Ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetu

Arhitektūras politikas pamatnostādņu īstenošanai plānotie finanšu avoti ir valsts un pašvaldību budžets, starptautiskais finansējums, t.sk. ES struktūrfondi, kā arī privātais kapitāls, kas piesaistāms, veiksmīgi attīstot publiskās un privātās partnerattiecības un kultūras sponsorēšanas stratēģijas.

Katru gadu, sākot no 2009. gada, KM atbilstoši plānotajiem pasākumiem, pieprasa papildus nepieciešamo budžeta finansējumu nākamajam gadam.

VI. Pārskata sniegšanas un novērtēšanas kārtība

1) Kultūras ministrija sagatavo un noteiktā kārtībā iesniedz Ministru kabinetā šādus informatīvos ziņojumus par pamatnostādņu izpildi un novērtējumu:

1.1. vidusposma informatīvo ziņojumu – līdz 2011. gada 1. martam

1.2. gala informatīvo ziņojumu – līdz 2016. gada 1. martam

2) 2016. gadā – līdz 1. martam Kultūras ministrija, balstoties uz *ex-post* novērtējumu, pamatnostādnes aktualizē vai precizē, pievienojot rīcības plānu nākamajiem septiņiem gadiem.

